

ความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในศรีลังกา

ผศ.มาลินี ประเสริฐธรรม*

พุทธศาสนามีความสำคัญอย่างมากต่อสังคมของศรีลังกา** ทั้งในด้านการเมือง การศึกษา วรรณกรรม ศิลปกรรม รวมทั้งประวัติศาสตร์ของชาติ ตั้งแต่ประดิษฐานอย่างมั่นคงและมีฐานะเป็นศาสนาประจำชาติของศรีลังกาจนถึงปัจจุบัน เมื่อพุทธศาสนาในอินเดียเสื่อมลง ศรีลังกาได้กลายเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาโดยทำหน้าที่เป็นแหล่งเผยแผ่พุทธศาสนาไปยังดินแดนต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย

ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเข้าไปเผยแผ่ในศรีลังกานั้น ทางศรีลังกายังไม่มีการรับรองศาสนาหนึ่งศาสนาใดเป็นศาสนาประจำชาติอย่างเป็นทางการ ตามที่พระถังซำจั๋ง ได้กล่าวไว้ว่า “อาณาจักรสิงหลก่อนนั้น นับถือศาสนาที่ป่าเถื่อน” ถ้าพิจารณาจากจดหมายเหตุของพระถังซำจั๋งนี้จะเห็นว่าศาสนาที่ป่าเถื่อนคงหมายถึงลัทธินับถือผีบรรพบุรุษนั่นเอง¹ และการบูชาบรรพบุรุษดังกล่าวกระทำไปพร้อมๆ กับลัทธินับถือยักษ์ว่าเป็นผู้มีอำนาจคุ้มครองตน ความเชื่อถือแบบนี้ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลง โดยเชื่อว่าบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นเทพเจ้าผู้คอยช่วยเหลือคุ้มครองป้องกันผู้ที่มีชีวิตอยู่และคอยลงโทษผู้ที่ทำผิดที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลก เมื่อการนับถือบรรพบุรุษได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นนับถือเทพเจ้า จึงได้เกิดเทพเจ้าขึ้นมากมาย เช่น เทพเจ้าแห่งอุตสาหกรรม (กัมมารเทวา) เทพเจ้าผู้เป็นพ่อเมือง (ปุรเทวา) เป็นต้น นอกจากการบูชาเทพเจ้าแล้ว ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเข้ามาประดิษฐานนั้น ยังมีการบูชาต้นไม้ ซึ่งในสมัยนั้นต้นไม้ที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ คือ ต้นไทรกับต้นตาล รวมทั้งยังมีหลักฐานยืนยันว่าก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเข้ามานั้นได้มีพวกพราหมณ์และพวกนิครนถ์² อยู่แล้ว เพราะมีหลักฐานปรากฏว่า พระเจ้าบัณฑิตุกาภยได้ทรงสร้างที่อาศัยของพวกพราหมณ์และเทวาลัย พร้อมทั้งทรงสร้างที่อาศัยหรืออารามให้พวกนิครนถ์ด้วย

* อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

** ประเทศศรีลังกา มีชื่อเรียกเป็นทางการในปัจจุบันว่า ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา (The Democratic Socialist Republic of Sri Lanka) ชื่อของประเทศศรีลังกาในสมัยโบราณมีหลายชื่อ เช่น ลังกาทวีป สิงหลทวีป ชื่อศรีลังกาชาวสิงหลได้ตั้งชื่อประเทศหลังจากได้รับเอกราชคืน จากประเทศอังกฤษใน พ.ศ. 2491 แต่ต่างประเทศมักจะเรียกประเทศศรีลังกาว่า “เกาะซีลอน” ตามชื่อที่ประเทศอังกฤษตั้งให้เมื่อสมัยปกครองประเทศ ศรีลังกา

¹ จานงค์ ทองประเสริฐ. (2510). *พระพุทธศาสนาในลังกา*. หน้า 48.

² พวกนิครนถ์ หมายถึง ผู้ที่นับถือศาสนาเซนของศาสนาพุทธ ซึ่งก็มีชื่ออีกอย่างว่า นิครนทเทวทูต และนักบวชสาวกทั้งหมด เรียกว่า นิครนถ์

ตามคัมภีร์มหาวงศ์ เราจะเห็นได้ว่าในสมัยของพระเจ้าบดินทกษัตริย์นั้นยังมีพวกนักบวชอยู่หลายจำพวก นักบวชเหล่านี้เรียกว่า ปริพพาชกบ้าง อาชีวกบ้าง บรรพชิต ดาบส สมณะ แล้วแต่กาลสมัย ซึ่งพระองค์ได้สร้างวัดให้แก่พวกนักบวชเหล่านี้ นอกจากความเชื่อต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ในสมัยก่อนที่พระพุทธศาสนาจะมาประดิษฐานในศรีลังกาได้มีความเชื่อทางด้านโหราศาสตร์และเวทมนต์คาถาต่างๆ เช่นเดียวกัน ดังนั้นสิ่งที่เราสามารถสรุปถึงสภาพสังคมของชาวศรีลังกาก่อนที่พระพุทธศาสนาจะมาประดิษฐาน ตามข้อเท็จจริงในหนังสือของ ดร. W. Rahula เรื่อง History of Buddhism in Ceylon ดังนี้ “ลังกาศสมัยก่อนจะนับถือพระพุทธศาสนานั้น ได้มีลัทธิความเชื่อถือทางศาสนาหลายอย่างหลายประการ และแต่ละอย่างก็มีกลุ่มชนย่อยๆ พวกนั้นยอมรับนับถือในที่ต่างๆ กัน แต่ไม่มีหลักฐานปรากฏเลยว่า ลัทธิใดลัทธิหนึ่งในบรรดาลัทธิเหล่านี้ จะได้มีการจัดตั้งกันอย่างเป็นแบบแผน ขนาดที่จะมีอิทธิพลเหมือนพุทธศาสนาเลย”³

การประดิษฐานพระพุทธศาสนาในศรีลังกา

ตามคัมภีร์อุปัฏฐกกล่าวถึงรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชตรงกับสมัยของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะแห่งลังกาทวีป ทั้งสองพระองค์เป็นพระสหายกันทั้งคู่ ที่ไม่เคยพบกัน สมัยที่พระเจ้าเทวานัมปิยะประกอบพิธีบรมราชาภิเษก พระเจ้าอโศกได้ทรงส่งเครื่องราชกกุธภัณฑ์และเครื่องราชบรรณาการต่างๆ เป็นอันมากไปถวาย นอกจากนี้ยังได้ทรงส่งธรรมบรรณาการ เป็นพระราชาสาส์นไปถวายซึ่งมีใจความว่า “เราได้นับถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง ประกาศตนเป็นอุบาสกในพระพุทธศาสนาของพระศากยบุตรแล้ว ขอพระองค์ผู้สูงสุดกว่านรชนจงทรงเลื่อมใสในวัตถุ 3 คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อันสูงสุดในพระพุทธศาสนา จนถึงพระสรณคมนั้นเหมือนกับเราเถิด”⁴

ในสมัยอนูราชปุระระยะแรก (ในราวกลางศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสต์ศักราช) พระเจ้าอโศกมหาราช ได้ทรงส่งสมณทูต ภายใต้การนำของพระราชโอรส คือ พระมหินทเถระ เดินทางเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศรีลังกา พร้อมทั้งพระเถระอื่นๆ อีก 4 รูป คือ พระอภิกุฎฐะ พระอุตติยะ พระสัมพละ พระภัททสาละ และสมณสามเณรซึ่งเป็นพระนัดดาของพระเจ้าอโศก การที่ท่านได้พาพระเถระ 4 รูปมาด้วยนั้น เพื่อให้ครบองค์สงฆ์เพราะมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การบรรพชาอุปสมบทแก่ผู้ที่ปรารถนาจะบวช เนื่องจากตามพุทธบัญญัติต้องมีสงฆ์จำนวน 5 รูปจึงสามารถทำการอุปสมบทแก่กุลบุตรได้ ตามหลักฐานคัมภีร์บาลีได้บันทึกไว้ว่าพระมหินทเถระได้พบกับพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะเป็นครั้งแรกที่มิสสกบรรพต หรือปัจจุบันคือ มินทเล ซึ่งพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะทรงให้การต้อนรับแก่คณะธรรม

³ ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร. (2508). พระพุทธศาสนาในศรีลังกา. หน้า 57.

⁴ ทรวงวิทย์ แก้วศรี. (2538, พฤษภาคม – มิถุนายน). นิตยสารศิลปากร. 34(3) : หน้า 10.

พูดด้วยความเคารพ เมื่อมีการสนทนากันครั้งแรก พระมหินทเถระได้ถามปัญหาแก่พระราชินีเพื่อหยั่งถึงปัญญา และเมื่อตระหนักแล้วว่าพระองค์มีพระปรีชาพอที่จะเข้าใจคำสอนของพระพุทธองค์ จึงได้แสดงพระธรรมเทศนา เรื่อง หัตถิปโทปมสูตร (จุฬหัตถิปโทปมสูตร) โปรดพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะเป็นพระสูตรแรกที่แสดงในศรีลังกา และที่ทรงเลือกพระสูตรนี้เพราะทรงเห็นว่าเหมาะกับเหตุการณ์ พระสูตรนี้ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ และวิธีที่คนจะหันมารับนับถือพุทธศาสนา และบวชเป็นภิกษุ พร้อมทั้งอธิบายถึงความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ และบริสุทธิ์ของภิกษุอย่างละเอียด การพัฒนาชีวิตชั้นต่างๆ จนถึงขั้นพระอรหันต์ซึ่งเป็นขั้นสุดยอดของพระพุทธศาสนา พระสูตรนี้ยังประกอบไปด้วยหลักสำคัญของพระพุทธศาสนาไว้เกือบทั้งหมด เช่น อริยสัจ 4 เป็นต้น นอกจากนี้พระมหินทเถระยังได้ทรงอธิบาย ให้พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะได้ทรงทราบเรื่องพระสงฆ์และภาวะการเป็นพระสงฆ์ เพื่อให้พระองค์ได้ทรงปฏิบัติต่อพระสงฆ์อย่างถูกต้อง ดังนั้นเมื่อจบพระธรรมเทศนาแล้วพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะและข้าราชการบริพารทั้งหลายก็ประกาศตนเป็นพุทธมามกะทันที ในวันรุ่งขึ้นพระมหินทเถระและคณะได้เข้าสู่เมืองอนูราชปุระ พระราชาได้อาราธนาท่านให้เสด็จไปยังพระราชวังและภายหลังภัตอาหารเช้าแล้ว พระมหินทเถระได้ทรงแสดงธรรมเรื่อง เปตวัตถุและวิมานวัตถุ โปรดเหล่าสนมกำนัลภายในราชสำนัก ทั้งสองพระสูตรนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิญญานของผู้ตายไปเกิดในนรกหรือในสวรรค์ตามกรรมที่ทำไว้ และพระสูตรทั้งสองยังเหมาะสมกับความเชื่อของบุคคลเหล่านี้ เพราะต่างก็มีความเชื่อในเรื่องวิญญานของผู้ตายอยู่แล้ว ทำให้พวกเขาคิดว่าพระพุทธศาสนานั้นไม่ได้ขัดต่อความเชื่อดั้งเดิมและยังสามารถนำมาปฏิบัติได้ นอกจากนี้ท่านยังได้แสดงธรรมเกี่ยวกับอริยสัจ 4 เรื่องสังสารวัฏ การเวียนว่ายตายเกิดของทุกๆ คน เรื่องพระเวททูตสูตรซึ่งเกี่ยวกับผลแห่งการทำดีทำชั่วเพื่อชักชวนให้ผู้คนละความชั่วประพฤติแต่ในทางที่ดี และทรงย้ำถึงหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนาว่าเป็นคุณธรรมที่จำเป็นแก่ชีวิตของผู้หวังความสุข หลังจากเทศนาจบแล้วพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะได้ทูลอาราธนา ให้พระมหินทเถระพร้อมคณะ เสด็จประทับในพระราชอุทยานมหาเมฆวัน ซึ่งต่อมาได้ทรงถวายพระราชอุทยานนี้ให้แก่สงฆ์ พระมหินทเถระจึงได้วางแผนสร้างสำนักงานใหญ่แห่งพระพุทธศาสนาขึ้น ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “มหาวิหาร” เป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่าเป็นศูนย์กลางการศึกษาและอารยธรรมของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท และได้รับการขนานนามว่า “เมืองศักดิ์สิทธิ์แห่งอนูราชปุระ” อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาก็ยังไม่ได้ตั้งมั่นในศรีลังกา สำหรับหลักฐานการตั้งมั่นของพระพุทธศาสนาในศรีลังกาหรือยี่งนั้น ที่ปรากฏอยู่มีความแตกต่างกัน เนื่องจากคัมภีร์ทีปวงศ์ มหาวงศ์ ได้กล่าวว่า พระมหินทเถระได้ทูลตอบพระราชินีว่า “พระพุทธศาสนาจะตั้งมั่นก็ต่อเมื่อ สี่มาแห่งโรงอุโบสถและการกระทำอื่นๆ ของคณะสงฆ์ได้ตั้งมั่นแล้ว ตามคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น แต่ในหนังสือสมันตปาสาทิกา ได้บันทึกว่า พระราชาตอบว่า “มหาบพิตร พระพุทธศาสนาได้ตั้งลงแล้ว แต่รากของพระพุทธศาสนายังหยั่งไม่ลึกนัก” ต่อเมื่อกุลบุตรที่เกิดในศรีลังกาได้เข้ามาอุปสมบทเป็นภิกษุในศรี

ลังกา ศึกษาวินัย และท่องจำวินัยได้แล้วนั้นแหละ พระพุทธศาสนาจึงจะชื่อว่า หยั่งรากลึกก้นมหาบพิตร”⁵ ด้วยเหตุนี้พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ จึงทรงสนับสนุนกุลบุตรกุลธิดาให้อุปสมบทในพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระพุทธศาสนาประดิษฐานตั้งมั่นในศรีลังกาต่อไป

เมื่อพระมหินทรเถระเสด็จไป มีสภะบรรพตเพื่อจำพรรษา พระราชันต์ดาของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ และคนอื่นๆ อีก 55 คน ได้เข้ามาบวชเป็นภิกษุทำให้ในพรรษานั้นมีพระสงฆ์จำนวน 62 รูปด้วยกัน

นอกจากนั้นพระนางอนุฟ้า และพระสนมกำนัลได้แสดงความประสงค์ที่จะบวชเป็นพระภิกษุณี ในพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน ทำให้พระมหินทรเถระต้องขอให้พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ส่งราชทูตไปยังราชสำนักพระเจ้าอโศกมหาราช เพื่อทูลอาราธนาพระนางสังฆมิตตาเถร มายังประเทศศรีลังกาเพื่อทำการบวชสตรีเป็นภิกษุณี พร้อมทั้งให้ทรงนำกิ่งพระศรีมหาโพธิ์มาด้วย ดังนั้นเมื่อพระนางสังฆมิตตาเสด็จมาถึงศรีลังกาได้เป็นอุปฌายะบรรพชาอุปสมบทแก่สตรี พระนางอนุฟ้าพร้อมด้วยบริวารก็ได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุณี เป็นการตั้งคณะภิกษุณีครั้งแรกในศรีลังกา

หลังจากออกพรรษาแล้วพระมหินทรเถระได้แนะนำให้พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะสร้างพระเจดีย์ เพื่อประดิษฐานพระบรมธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พร้อมทั้งบาตร ซึ่งท่านสมณสามเณร เป็นผู้นำมาจากพระเจ้าอโศกมหาราช สำหรับพระอัฐิไหลปรำน้ำเบื้องขวาของพระพุทธองค์ได้ประดิษฐานอยู่ในถูปารามเจดีย์เมืองอนูราชปุระ ส่วนบาตรของพระพุทธเจ้า ได้ถูกเก็บรักษาไว้ในพระราชวังของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ

กล่าวได้ว่า การเสด็จมาศรีลังกาเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระมหินทรเถระนั้นประสบผลสำเร็จด้วยดีซึ่งพอที่จะสรุปถึงสาเหตุสำคัญๆ ของความสำเร็จได้ดังนี้ ประการแรก คือ การเข้ามาเผยแผ่พุทธศาสนาในศรีลังกานั้นท่านได้นำเอาอารยธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมต่างๆ เข้ามาสู่ศรีลังการวมทั้งท่านยังเป็นผู้ให้กำเนิดวรรณคดีสิ่งเหลืออีกด้วย ประการที่สอง คือ พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะทรงปรารถนาที่จะกระชับความสัมพันธ์กับพระเจ้าอโศกมหาราช พระองค์จึงยอมรับนับถือและเป็นองค์ศาสนูปถัมภกพระพุทธศาสนาที่พระราชโอรสของพระเจ้าอโศกเป็นผู้นำเข้ามาเผยแผ่เอง ประการที่สาม คือ พระพุทธศาสนาเองได้ให้แนวความคิดและแนวทางดำเนินชีวิตที่ดีกว่าหลักศาสนาอื่นถึงแม้ว่าจะมีลัทธิความเชื่อเดิมอยู่ก่อนแต่ไม่มีลัทธิใดที่ตั้งมั่นเป็นหลักและมีอำนาจพอที่จะคัดค้านพระพุทธศาสนาได้ ประการที่สี่ คือ หลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา ทำให้ผู้ที่นำมาปฏิบัติมีชีวิตการครองเรือนที่มีความสุขไม่มีข้อขัดแย้งต่อกัน ประกอบด้วยการดำเนินชีวิตแบบง่าย ๆ และมีหลักธรรมของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งอุทิศเวลาเพื่อประโยชน์สุขของคนอื่น และเป็นตัวอย่างให้แก่ประชาชนในการประกอบ

⁵ จานงค์ ทองประเสริฐ. (2510). *เล่มเดิม*. หน้า 75.

คุณงามความดีอีกด้วย และประการสุดท้าย คือ ภาษาที่คณะศาสนทูตใช้กับภาษาชาวสิงหลมีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก ทำให้สะดวกต่อการสื่อสาร ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คณะศาสนทูตประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีในการเผยแผ่ศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะได้ทรงประกาศให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติศรีลังกาอีกด้วย

ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 2 จนถึง 14 ผู้ที่จะเป็นพระเจ้าแผ่นดินศรีลังกาในสมัยนั้นจะต้องนับถือพระพุทธศาสนา เหมือนกับเป็นกฎหมายจารีต ประเพณีที่กำหนดไว้ และต่อมายังได้เพิ่มความสำคัญมากขึ้นคือผู้ที่จะเป็นพระเจ้าแผ่นดินศรีลังกายังต้องเป็นพระโพธิสัตว์อีกด้วย ในหนังสือ ปุชาวดี (พุทธศตวรรษที่ 18) ได้กล่าวเสริมเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “เกาะลังกานี้เป็นของพระพุทธเจ้า เป็นเสมือนคลังเต็มไปด้วยแก้ว 3 ประการ ดังนั้นความเป็นอยู่ของพวกมิชชชาติจึงจะไม่ถาวร แม้ว่าจะมีคนที่ไม่ใช่พุทธศาสนิกชนมาปกครองลังกาโดยพลการในสมัยหนึ่งก็ตาม เชื่อพระวงศ์ของกษัตริย์องค์นั้นย่อมไม่ถาวรและตั้งมั่นได้เลย ทั้งนี้ด้วยอำนาจแห่งพระพุทธเจ้า โดยที่ลังกาเหมาะสมสำหรับผู้ที่เป็พระพุทธมามกะเท่านั้น ก็เป็นที่แน่นอนว่า เชื่อสายราชวงศ์ของกษัตริย์ที่นับถือพุทธศาสนาย่อมตั้งมั่นสืบต่อไปได้”⁶ ทำให้พระพุทธศาสนาเริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมือง และได้รับการรองรับโดยกฎหมายของรัฐ เพราะบุคคลที่จะขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ของศรีลังกาโดยชอบธรรมตามกฎหมายจารีต ประเพณีได้นั้นต้องนับถือพระพุทธศาสนา กษัตริย์ที่ปกครองศรีลังกาต่อจากพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะจึงได้ให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี กษัตริย์บางพระองค์ถึงกับคิดว่าการเห็นพระสงฆ์เป็นสิ่งประเสริฐ ถึงขนาดอาราธนาพระสงฆ์ให้ออกไปสนาจรด้วยกับพระองค์ เพราะคิดว่าจะทำให้พระองค์ปลอดภัย

การแตกแยกพระพุทธศาสนาเป็นสองคณะ

ในขณะที่พระพุทธศาสนามีรากฐานมั่นคงนั้น ประมาณ พ.ศ. 377 พระเจ้าเอฬาระ ชาวโจฬะ (ทมิฬ*) ได้เข้ามายึดครองเมืองอนูราชบุรี และปกครองอยู่ราว 45 ปี พระเจ้าทุณฐคามินีอภัย (พ.ศ. 422 – 466) สามารถกำจัดพระเจ้าเอฬาระได้สำเร็จ และปกครองอนูราชบุรีต่อมา พระองค์ทรงสร้างสุวรรณมาลิกาเจดีย์ และโลหะปราสาท 9 ชั้น ให้เป็นอุโบสถของคณะสงฆ์ฝ่ายมหาวีหาร ใน พ.ศ. 500 สมัยพระเจ้าวัฏฏคามินี มีพวกทมิฬมาจากอินเดียได้บุกรุกทำลายศรีลังกาอีกครั้ง ทำให้กษัตริย์ต้องเสด็จหนีไปอยู่ในป่าเป็นเวลา 14 ปี ทรงประสบความลำบากมาก โดยเฉพาะเกิดทุพภิกขภัยที่เรียกว่า

⁶ ชูศักดิ์ ทัพย์เกษร. (2508). เล่มเดิม. หน้า 77.

* พวกทมิฬที่เป็นเผ่าชนที่เป็นศัตรู ของชาวศรีลังกามาตั้งสมัยดึกดำบรรพ์ มาจากทางตอนใต้ของอินเดียและมาตั้งหลักแหล่งอยู่ทางตอนเหนือของศรีลังกา.

พราหมณ์ติสสะทูปภิกขกัณฑ์เป็นเหตุให้ประชาชนอดอยากเป็นอย่างมาก กล่าวกันว่าผู้คนกินกระทั่งเนื้อ ภูิกษุที่ตนเคารพ มีประชาชนล้มตายเป็นจำนวนมากวัดวาอารามก็ถูกทอดทิ้ง และพระสงฆ์จำนวนมาก ต้องหนีไปอินเดีย ถึงแม้ว่าจะเกิดความกลัวยุ่งยากแต่พระพุทธศาสนาก็ได้รับมรดกที่สำคัญเอาไว้ เนื่องจากพระเถระทั้งหลายกลัวว่าพระพุทธศาสนาจะสูญไป จึงได้มาประชุมกันที่ อาโลกวิหาร ที่เมือง มาตะเล แล้วจารพระไตรปิฎกอรธกถาทั้งหมดลงในใบลาน เพื่อว่าพระพุทธศาสนาจะได้ตั้งอยู่ถาวร สืบไป ขณะที่พระเจ้าวิภูคามินีทรงลี้ภัยอยู่นั้น พระองค์ได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหาติสสะเถระ แต่กลับได้รับการดูหมิ่นจากพวกนิครนถ์ ดังนั้นหลังจากที่ทรงปราบปรามพวกทมิฬแล้วพระองค์จึงโปรดให้ ทำลายวัดนิครนถ์ และโปรดให้สร้างวัดอภัยคีรีวิหารถวายแก่พระมหาติสสะเถระ เป็นเหตุให้คณะสงฆ์ ฝ่ายมหาวีหารไม่พอใจ จึงพร้อมกันลงโทษพระติสสะเถระด้วยบัพพาขณียกรรม ก่อให้เกิดความไม่ พอใจอย่างมาก ดังนั้นจึงมีพระสงฆ์จำนวนมากย้ายไปอยู่ที่วัดอภัยคีรีวิหาร ทำให้เกิดการแตกแยกของ สงฆ์ออกเป็น 2 คณะใหญ่ คือ มหาวีหารและอภัยคีรีวิหาร แต่เป็นนิกายเถรวาทเหมือนกัน เพียงแต่มี ลักษณะพิเศษต่างกัน คือ⁷

1. คณะมหาวีหาร เป็นฝ่ายอนุรักษนิยมอย่างเคร่งครัด ตั้งข้อรังเกียจภิกษุต่างนิกายว่าเป็น อลัชชี บาปาภิกษุ หรือสังฆกรรมปฏิรูป พวกมหาวีหารสามารถรักษาความบริสุทธิ์ของพระธรรมในนิกาย เถรวาทไว้ได้อย่างสมบูรณ์ ไม่ยอมให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งสิ้น

2. คณะอภัยคีรีวิหาร เป็นคณะเสรีนิยม ไม่รังเกียจภิกษุต่างนิกายยินดีต้อนรับเอาความ คิดเห็นต่างนิกายเข้ามา ดังนั้นเมื่อเกิดมีนิกายมหายานขึ้น คณะอภัยคีรีวิหารจึงได้กลายเป็นศูนย์กลาง สำคัญแห่งหนึ่งของมหายานในศรีลังกา

ความแตกแยกของมหาวีหารกับอภัยคีรีวิหารมีมากขึ้น เมื่อพระสงฆ์จากอินเดียฝ่ายวัชชีบุตร ได้เข้าไปในลังกา และได้ไปอยู่ที่อภัยคีรีวิหาร เรียกคณะของตนว่า ธรรมรุจิ นิกายนี้เจริญมาก เพราะ ทำการศึกษาทั้งฝ่ายมหายานและเถรวาท มีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎกจึงทำให้ 2 นิกายแตกแยก กันมากขึ้น และ ใน พ.ศ. 812 – 834 พราหมณ์ไวตุลยะได้นำลัทธิไวตุลยวาทมาเผยแพร่ในศรีลังกา ทางอภัยคีรีวิหารก็รับไว้เพราะคิดว่าเป็นพระพุทธศาสนา แต่เมื่อไม่ใช่พระเจ้าโฆทริกติสสะทรงกำจัด ลัทธินี้ออกจากศรีลังกา และพวกลัทธิไวตุลยวาทได้ไปอาศัยอยู่ในอินเดียใต้ ซึ่งเป็นเวลาเดียวกับ พระสังฆมิตรที่เป็นกำลังสำคัญของนิกายมหายานโดยบรรจุเวทย์มนต์คาถาเข้าไปในพระพุทธศาสนา ด้วย กำลังมีอิทธิพลอยู่ในขณะนั้นได้คิดช่วยเหลือพวกลัทธิไวตุลยวาทที่ถูกขับไล่มานี้ โดยพระสังฆมิตร ได้เดินทางเข้ามาในศรีลังกา พระเจ้าโคธูรกายทรงให้ความนับถืออย่างมาก จนมอบโอรสทั้งสองให้เป็น ศิษย์ คือ เจ้าชายเชฏฐติสสะและเจ้าชายมหาเสนะ ในสมัยพระเจ้าเชฏฐติสสะขึ้นครองราชย์เนื่องจาก

⁷ เสถียร โพธิ์นันทะ. (2537). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ ภาค 2. หน้า 4.

พระองค์มีพระนิสัยแข็งกร้าวไม่สามารถชักจูงได้ง่ายพระสังฆมิตระจึงเดินทางกลับไปอินเดีย ดังนั้นในสมัยที่พระเจ้ามหาเสนาะขึ้นปกครองศรีลังกา (พ.ศ. 865 – 876) ท่านสังฆมิตระจึงได้เดินทางกลับมาศรีลังกาและได้พำนักอยู่ที่ภิกษุวิหาร พยายามที่จะชักชวนมหาวิหารให้รับนับถือมหายานแต่ไม่ประสบผล จึงขอให้พระเจ้ามหาเสนาะสั่งห้ามประชาชนถวายอาหารแก่ฝ่ายมหายาน รวมทั้งขอร้องให้พระเจ้ามหาเสนาะทำลายโลหะปราสาท ก่อให้เกิดความยากลำบากแก่พระสงฆ์ฝ่ายมหายานถึงกับต้องหนีออกจากอนูราชบุรีไปอาศัยอยู่ที่อื่น ทำให้วัดมหายานกลายเป็นวัดร้าง เป็นเหตุให้ประชาชนที่ศรัทธาต่อพระสงฆ์ฝ่ายมหายานไม่พอใจท่านสังฆมิตระรวมทั้งพระเจ้ามหาเสนาะ และเตรียมลี้ภัยผู้คนจะเป็นกบฏทำให้พระมเหสีต้องจ้างคนให้ฆ่าท่านสังฆมิตระเสีย รวมทั้งพระเจ้ามหาเสนาะต้องสัญญาที่จะซ่อมแซมวัดมหายานให้ ถึงอย่างไรก็ตามพระองค์ก็ไม่ทรงโปรดคณะมหายาน จึงได้รับสั่งให้สร้างวัดใกล้เคียงกับมหายานแทน และทรงประทานชื่อว่า “เชตวันมหายาน” และถวายวัดนี้แก่พระเถระที่ชื่อว่า “ติสสะ” ยิ่งทำให้ทางคณะมหายานไม่พอใจ จึงประชุมกันปรับอาบัติปาราชิกพระติสสะ ผลที่สุดอำมาตย์ผู้ทำหน้าที่พิจารณาคดีนี้ต้องให้พระติสสะสึก ถึงแม้ว่าพระเจ้ามหาเสนาะไม่พอพระทัยแต่ไม่สามารถทำอะไรได้เพราะอำนาจของพระองค์ได้ถูกลดทอนไปเกือบหมด ดังนั้นเมื่อพระโอรส คือ พระเจ้าศิริเมฆวรรณ ขึ้นครองราชย์ พ.ศ. 905 จึงได้ขอขมาสงฆ์ฝ่ายมหายานและยอมรับชดใช้ค่าเสียหายต่างๆ ที่พระราชบิดาทรงทำไว้

ในสมัยพระเจ้ามหานาม (พ.ศ. 952 – 975) ได้มีพระพุทโธภิมหาจารย์เดินทางมาจากอินเดีย ท่านเป็นผู้ที่ศึกษาพระไตรปิฎกจนแตกฉานและต้องการจะศึกษาคัมภีร์อรรถกถาที่อินเดียไม่มีแต่มีในศรีลังกาและเป็นภาษาสิงหล ท่านได้มาพำนักอยู่ที่คณะมหายาน และได้แปลสี่ลัญจกถาประกอบด้วยมหาอรรถกถา มหาปัจจุจี และกुरुณี ซึ่งเป็นอรรถกถาพระไตรปิฎก ทั้งหมดเป็นภาษาบาลี ซึ่งเรียกว่า “ปาลีลัญจกถา” ผลงานของท่านนับได้ว่ามีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของชาวพุทธ ฝ่ายเถรวาทอย่างมาก และวิธีอธิบายพระไตรปิฎกของคนรุ่นหลังก็ได้ถือเอาท่านเป็นตัวอย่าง นอกจากนี้ยังมีปกรณพิเศษที่ท่านได้แต่งคือ “วิสุทธิมรรค” โดยอธิบายถึงเรื่องศีล สมาธิ ปัญญาอย่างละเอียด กล่าวได้ว่าเป็นวิทยานิพนธ์ที่แสดงความเป็นปราชญ์ของท่าน รวมทั้งผลงานเหล่านี้ได้ทำให้คณะมหายานรุ่งโรจน์ นำหน้าคณะภิกษุวิหารอีกด้วย

ภายหลังจากรัชสมัยพระเจ้ามหานาม พวกทมิฬได้ยกกองทัพมาบุกศรีลังกาและทำการปกครองอยู่ 25 ปี ตลอดเวลาพวกทมิฬตั้งตัวเป็นศัตรูกับพุทธศาสนา ทำให้ประชาชนต้องอพยพจากอนูราชบุรีไปอาศัยอยู่ที่เมืองโลหนะ ในพ.ศ. 1003 พระเจ้าธาตุเสนได้ทรงขับไล่พวกทมิฬออกไป และทรงอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาเป็นการใหญ่ รวมทั้งคณะธรรมจิวด้วย จนถึงสมัยพระเจ้าสีลาเมฆวรรณ (พ.ศ. 1160 – 1169) เกิดความไม่สงบขึ้นที่คณะภิกษุวิหาร เนื่องจากมีพระสงฆ์บางกลุ่มประพฤติตนไม่เหมาะสม และเมื่อพระองค์ตั้งคณะสงฆ์ขึ้นชำระความผิดพวกพระสงฆ์เหล่านี้ก็กลับฆ่า

กลุ่มพระที่ชำระคดีเสียหลายองค์ ทำให้พระองค์ต้องสั่งตัดมือพระพวกนั้นและจองจำไว้ รวมทั้งได้เนรเทศภิกษุ 100 รูปให้ออกจากศรีลังกา ในสมัยพระเจ้าทาสีปติสสะที่ 2 (พ.ศ. 1193 – 1210) ทรงมีพระประสงค์ที่จะสร้างวิหาร ถวายแก่สงฆ์ฝ่ายอภัยคีรีวิหารถึงแม่ถุกฝ่ายมหาวิหารคัตค่านก็ตาม พระองค์ก็ยังทรงทำตามที่ตั้งพระทัยไว้ ทำให้ฝ่ายคณะมหาวิหารไม่พอใจ พร้อมกับคว่ำบาตรพระเจ้าทาสีปติสสะ ซึ่งเป็นการลงโทษศฤง์อย่างรุนแรง สำหรับโทษที่ทำให้ศฤง์ถูกคว่ำบาตรจากสงฆ์นั้นได้แสดงไว้ในจุลวรรคแห่งพระวินัยว่า ศฤง์ผู้ประกอบด้วยโทษ 1 ใน 8 ประการนั้น พระสงฆ์มีสิทธิที่จะลงโทษคว่ำบาตร คือ^๑ 1) พยายามทำลายผลประโยชน์ของพระภิกษุสงฆ์ 2) พยายามทำอันตรายแก่พระภิกษุสงฆ์ 3) พยายามขับไล่พระภิกษุสงฆ์ออกจากสถานที่ใดที่หนึ่ง 4) นินทาว่าร้ายพระภิกษุสงฆ์ 5) พยายามยุยงให้พระภิกษุสงฆ์แตกแยกกัน 6) กล่าวติเตียนพระพุทธเจ้า 7) กล่าวติเตียนพระธรรม 8) กล่าวติเตียนพระภิกษุสงฆ์ ดังนั้นกรณีพระเจ้าทาสีปติสสะ ถูกคว่ำบาตรครั้งนี้จึงถือเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา

ในปลายสมัยพระเจ้าเสนะที่ 1 (พ.ศ. 1374 – 1394) อนุราชบุรีถูกรุกรานจากประเทศปาณชู พวกศัตรูได้ทำลายบ้านเมืองวัดวาอาราม จนกษัตริย์ต้องเสด็จหนี ทำให้อนุราชบุรีกลายเป็นเมืองร้าง และหลังจากนั้นประมาณ 40 กว่าปี พระพุทธศาสนาได้รับการเอาใจใส่บ้าง ปล่อยให้ละเลยบ้าง เนื่องจากไม่มีกษัตริย์ที่มีความสามารถจริงๆ ใน พ.ศ. 2048 รัชสมัยของพระเจ้าธรรมปรักรมพาทูแห่งโกฏญูได้เปิดประตูต้อนรับพวกโปรตุเกสเข้ามาศรีลังกา เนื่องจากในสมัยนั้นประเทศศรีลังกาได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. อาณาจักรจันทน์อยู่ทางทิศเหนือสุดของศรีลังกา
2. อาณาจักรโกฏญู อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของศรีลังกา
3. อาณาจักรแคนดีจากภาคกลางไปจนถึงฝั่งทะเลด้านตะวันออก

พระเจ้าผู้ครองแคว้นทั้งสามนี้ต่างชิงดีชิงเด่นกัน ไม่ยอมลงให้แก่กัน จึงทำให้ประเทศอ่อนแอ เป็นการเปิดโอกาสให้โปรตุเกสเข้ามามีอำนาจ

ความเสื่อมของพระพุทธศาสนา

ถึงแม้ว่าศรีลังกาเคยตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของทมิฬในบางสมัย แต่พวกทมิฬไม่เคยสร้างวัดฮินดูในที่ที่เคยเป็นวัดพุทธศาสนา หรือบังคับขู่เข็ญให้ชาวสิงหลยอมรับนับถือศาสนาฮินดู จนถึงสมัยพระเจ้าปรถมพาทู ที่ 6 แห่งอาณาจักรโกฏญู สถานการณ์บ้านเมืองในศรีลังกาเริ่มไม่สงบ เนื่องจากโปรตุเกสได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งในโคดัมโบ พ.ศ. 2048 ประกอบกับเหตุการณ์ในราชสำนัก

^๑ พระโศภณคณภรณ์ (ระแบบ สุตญาณ). (2530). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม 6*. หน้า 23 -24.

วุ่นวายเกิดการแย่งชิงราชสมบัติ ถึงกับบางกลุ่มได้นำโปรตุเกสเข้ามาร่วมปราบฝ่ายตรงข้าม โปรตุเกส จึงถือโอกาสแผ่ขยายอำนาจการปกครองของตนออกไปเรื่อยๆ จน พ.ศ. 2053 ชายฝั่งรอบเกาะเกือบทั้งหมดตกอยู่ภายใต้การคุ้มครองของโปรตุเกส ในสมัยพระเจ้าธรรมปาละ (พ.ศ. 2094 – 2140) อาณาจักรโกญจนาฏ ถูกปกครองโดยโปรตุเกส ซึ่งเข้ามาจัดตั้งศูนย์การค้าเครื่องเทศและศูนย์การเผยแพร่คริสต์ศาสนาที่นั่น

ในยุคที่โปรตุเกสเข้ามาปกครองศรีลังกา พระพุทธศาสนาได้รับความกระทบกระเทือนอย่างมาก จากหนังสือจุฬังสะ ได้บันทึกไว้ว่า “พวกโปรตุเกสได้ทำลายถาวรวัตถุ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป และทุกอย่างภายในวัด บางแห่งนักสอนศาสนาได้สร้างโบสถ์ขึ้นแทนวัดพุทธอีกด้วย นอกจากนั้นชาวพุทธจำนวนมากยังถูกบังคับให้เข้ารับด้วยวิธีการต่างๆ”⁹ ทำให้พระพุทธศาสนาที่ชาวสิงหลนับถือมาประมาณ 2,000 ปี ได้กลายเป็นศาสนาต้องห้าม บุคคลที่นุ่งห่มผ้าเหลืองถูกบังคับให้ลาสิกขาหรือบุคคลที่แสดงความเคารพต่อพระภิกษุสามเณรถ้าจับได้มีโทษถึงประหารชีวิตรวมทั้งออกกฎหมายริดภาษีครอบครัวที่เป็นชาวพุทธอย่างรุนแรง แต่สำหรับผู้นับถือคริสต์ศาสนาไม่ต้องเสียภาษี ทำให้ผู้คนต้องพากันหลบหนีไปอยู่ในอาณาจักรสีตาวะกะ เป็นอาณาจักรเล็กๆ ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงของอาณาจักรโกญจนาฏจากบันทึกมหาวงศ์ ได้กล่าวว่าเจ้าชายติกริมันดาระแห่งอาณาจักรสีตาวะกะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการรบมาก จนเป็นที่เกรงขามของโปรตุเกส ทำให้เจ้าชายพระองค์นี้คิดว่าอาณาจักรทั้งหมดสมควรเป็นของพระองค์ จึงได้ปลงชีวิตพระบิดาและสถาปนาพระองค์เองเป็นกษัตริย์ ทรงพระนามว่า พระเจ้าราชสิงห์ที่ 1 เมื่อพระองค์สำนึกผิดต้องการหาทางแก้ไข แต่พระมเหษระได้ถวายพระพรว่าปีศาจต เป็นกรรมหนักไม่มีหนทางแก้ไขได้ ส่วนนักบวชชินดูกลับบอกว่ากรรมที่พระองค์ทำเป็นเรื่องเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ทำพิธีล้างบาปก็หมดไป ทำให้พระเจ้าราชสิงห์ไม่พอพระทัยพระเถระอย่างมาก จึงรับสั่งให้ประหารชีวิตพระภิกษุทั้งหลาย และทำลายวัดทั่วราชอาณาจักร เป็นเหตุให้พระภิกษุที่ยังเหลืออยู่ต้องเปลี่ยนบทบาทที่เคยปฏิบัติ หันมาสมาทานศีล 10 ดำรงชีพดังเช่นประชาชนทั่วไป ประกอบอาชีพหารายได้เลี้ยงชีพ แต่ยังอาศัยอยู่ในวัด ซึ่งชาวบ้านนิยมเรียกว่า คณินนานเส บางกลุ่มของพวกคณินนานเสยังคงนุ่งห่มเหมือนพระภิกษุทั่วไป แต่บางกลุ่มนุ่งห่มแบบพระเฉพาเวลาไปรับไทยทานตามบ้านและประกอบพิธีกรรมภายในวัดเท่านั้น เวลานั้นจะนุ่งห่มแบบฆราวาส และส่วนมากชอบไว้หนวดเครา อย่างไรก็ตามคณินนานเสในยุคนี้ยังประพฤติพรหมจรรย์อยู่พอถึงสมัยพระเจ้าวิมลธรรมสุริเยที่ 2 แห่งอาณาจักรแคนดี (พ.ศ. 2230 – 2249) พวกคณินนานเส ได้ลอกเลียนความประพฤติดั้งแบบชาวบ้านมากขึ้น พวกเขาสามารถแต่งงานได้ ลูกของคณินนานเสเรียกว่า

⁹ พระมหาสมเสียม แส่นขัติ. (2535). *สยามวงศ์ในลังกา : ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจากกรุงศรีอยุธยาสู่ลังกาทวีป*. หน้า 3.

คณินเคตตะยะ ทำให้วัดเปรียบเสมือนบ้านใหญ่ มีคณินนานเสเป็นผู้ปกครองดูแลทรัพย์สินสมบัติของวัด และประกอบพิธีกรรมแก่ชาวบ้าน คณินนานเสได้ใช้ชีวิตเหมือนชาวบ้านทั่วไป แต่ยังคงทำหน้าที่เผยแผ่พระสัทธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า อาชีพและความเป็นอยู่ของคณินนานเสมีตั้งแต่ระดับสูงสุดจนถึงต่ำสุด ในหนังสือกฎโกละ ลีฎฎะ ได้บรรยายถึงอาชีพของคณินนานเส ว่า ในสังคมของพวกเขา คณินนานเสเหมือนกับกลุ่มชนอื่นในสังคม เพราะอาชีพจะเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบวาระของบุคคล ดังนั้นพวกเขา คณินนานเสก็เจริญรอยตามบรรพบุรุษที่ทำไว้ และเป็นปฐนียบุคคลในกลุ่มของชาวบ้านที่มีฐานะและวาระเสมอกัน¹⁰

การฟื้นฟูพระพุทธศาสนา

ตั้งแต่สมัยพระเจ้าปรทมพาหุที่ 8 แห่งอาณาจักรโกญจนาปุตระ จนถึงสมัยพระเจ้าราชสิงหที่ 1 แห่งอาณาจักรสีตาวะกะ (พระพุทธศาสนาในศรีลังกาเสื่อมลงเพราะโปรตุเกสที่สามารถยึดอำนาจการปกครองของสองอาณาจักรนี้ได้รวมทั้งการเผยแผ่ของศาสนาฮินดู) ดังนั้นในสมัยพระเจ้าวิมลธรรมสุริยะที่ 1 แห่งอาณาจักรแคนดี (พ.ศ. 2137 – 2147) ทรงมีพระราชดำริที่จะฟื้นฟูพระพุทธศาสนา เนื่องจากทรงทราบว่าทั่วเกาะลังกาไม่มีพระภิกษุอยู่เลย พระองค์จึงส่งราชทูตไปยังประเทศพม่า เพื่อขอสงฆ์มาประกอบพิธีอุปสมบทในศรีลังกา คณะสงฆ์จากพม่าจำนวน 10 รูป นำโดยพระนันทิจักกะ ได้เดินทางมาศรีลังกา ใน พ.ศ. 2140 และประกอบพิธีอุปสมบท ให้กุลบุตรชาวสิงหลเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นพระเจ้าวิมลธรรมสุริยะยังถือว่าเป็นพระราชกรณียกิจสำคัญที่พระองค์ต้องอุปถัมภ์วัดวาอารามต่างๆ อีกด้วย ในสมัยพระเจ้าเสนารัตน (พ.ศ. 2148 – 2178) พวกโปรตุเกสได้ยกทัพเข้าบุกแคนดี พระองค์ต้องเสด็จลี้ภัยไปอยู่ในป่า ทำให้แคนดีตกเป็นของโปรตุเกสใน พ.ศ. 2154 โปรตุเกสได้ทำลายวัดวาอารามเป็นจำนวนมาก ดังนั้นในสมัยพระราชสิงหที่ 2 (พ.ศ. 2178 – 2230) จึงทรงมีนโยบายที่จะขับไล่โปรตุเกสออกจากเกาะลังกา และเสนอขอความช่วยเหลือจากฮอลันดา ซึ่งกำลังต้องการแหล่งการค้าใหม่ ทำให้ฮอลันดาตอบรับข้อเสนอของกษัตริย์แคนดีทันที ด้วยเหตุนี้ เมื่อฐานทัพของโปรตุเกสในโคลัมโบถูกตีแตกใน พ.ศ. 2199 โปรตุเกสจึงถูกขับไล่ออกจากศรีลังกา ทำให้ฮอลันดาได้เข้ามาครอบครองศรีลังกาแทน และได้นำเข้าคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์เข้ามาเผยแผ่ แต่ไม่ได้ทำลายศาสนาประจำชาติของชาวสิงหลมากเหมือนโปรตุเกส เพราะฮอลันดาสนใจแต่เรื่องการค้าเป็นส่วนใหญ่ ในสมัยพระเจ้าวิมลธรรมสุริยะที่ 2 (พ.ศ. 2230 – 2250) ทรงมีพระประสงค์จะปรับปรุงและพัฒนาพุทธศาสนาตลอดจนวัฒนธรรมต่างๆ แต่ขณะนั้นในศรีลังกามีพระภิกษุสงฆ์ที่จะประกอบพิธีอุปสมบทไม่ถึง 5 รูป พระองค์จึงได้ส่งราชทูตคณะที่ 2 ไปนิมนต์คณะสงฆ์พม่ามาช่วย

¹⁰ แหล่งเดิม. หน้า 7.

ประกอบพิธีอุปสมบทในศรีลังกา ดังนั้นคณะสงฆ์พม่าซึ่งนำโดยพระสันตทานมหาเถระได้เดินทางมาศรีลังกาโดยเรือของฮอลันดา และมาประกอบพิธีอุปสมบทให้กุลบุตรชาวสิงหลประมาณ 33 คน ใน พ.ศ. 2240 และสามเณรอีก 120 คน อย่างไรก็ตามพระภิกษุชาวสิงหลก็ไม่สามารถประพฤติธรรมวินัยได้ตลอด จึงได้พากันลาสิกขาจนเกือบหมด พระภิกษุบางรูปก็ลัดตัวลงมาเป็นสามเณรรักษาแคศील 10 เท่านั้น เห็นได้ว่าหลังจากคณะสงฆ์พม่าได้ก่อตั้งศาสนวงศ์ได้ไม่นาน พระพุทธศาสนาก็มีหมองเหมือนเดิมอีก ดังนั้นในสมัยพระเจ้าศรีวิชัยราชสีห์ (พ.ศ. 2282 – 2290) ทรงเป็นห่วงพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จึงส่งทูตมาขอพระสงฆ์จากสยาม เพื่อไปอุปสมบทให้แก่กุลบุตรชาวสิงหล แต่พระสงฆ์จากสยามเกิดเรือแตกระหว่างทาง และพระองค์ได้ประชวรสวรรคตเสียก่อน เมื่อพระเจ้ากัรติศรีราชสิงห์ขึ้นครองราชย์ (พ.ศ. 2290 – 2325) ทรงตระหนักถึงความเสื่อมของพระพุทธศาสนา ดังนั้น ใน พ.ศ. 2296 พระองค์จึงได้ส่งทูตมาขอพระสงฆ์ จากกรุงสยามโดยการแนะนำของสามเณรสรณังกร ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาของศรีลังกา โดยเฉพาะนิกายสยามวงศ์ ในสมัยนั้นตรงกับสมัยพระเจ้าทรงธรรมแห่งกรุงศรีอยุธยา แต่ทางกรุงสยามได้ส่งพระภิกษุ สามเณรและอุบาสกไปในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ โดยมีพระอุบาลีเถระเป็นหัวหน้าคณะ ดังปรากฏในคัมภีร์มหาวงศ์ว่า “กษัตริย์ไทยทรงส่งคณะภิกษุ มีจำนวนมากกว่า 10 องค์ มีพระอุบาลีมหาเถระเป็นประธาน คณะภิกษุไทยมาถึงเมืองทริโคมัลลิก่อนใน พ.ศ. 2299 และได้ไปพักที่วัดแคนดี ซึ่งมีการต้อนรับอย่างมโหฬาร คณะพระภิกษุไทยได้ให้การอุปสมบทแบบไทย แก่กุลบุตรชาวศรีลังกา และสามเณรที่ได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุองค์แรก คือ สามเณรสรณังกร ซึ่งตอนนั้นท่านอายุ 55 ปีแล้ว และต่อมาภายหลัง ท่านได้รับแต่งตั้งเป็นสมเด็จพระสังฆราชแห่งศรีลังกา ในนิกายสยามวงศ์เป็นองค์แรก¹¹

คณะศาสนทูตสยาม ซึ่งมีจำนวนพระ 18 รูป สามเณร 8 รูป แต่เกิดมรณภาพก่อนทั้งพระและสามเณร 9 รูป พระสงฆ์คณะนี้ได้ทำการอุปสมบทชาวสิงหลเป็นจำนวน 700 คน แล้วบวชสามเณรอีก 3,000 คน ทำให้ศรีลังกาซึ่งขาดแคลนพระสงฆ์มานาน ได้มีพระสงฆ์ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ รวมทั้งเผยแผ่พระพุทธศาสนา และก่อให้เกิดนิกายสยามวงศ์หรืออุบาลีวงศ์ขึ้นในศรีลังกา ในสมัยเดียวกันนี้ได้มีสามเณรบางกลุ่มออกไปรับอุปสมบทในพม่าก่อให้เกิด “อมรปุรณิกาย” ขึ้น และยังมีอีกพวกหนึ่งไปบวชที่มอญ และกลับเข้ามาตั้ง “รามัญนิกาย” ในศรีลังกา

หลังจากคณะสมณทูตสยามได้บวชกุลบุตรชาวสิงหลแล้ว บรรดาสามเณรเก่าและคณินนานเสกก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากพระเจ้าแผ่นดินและประชาชนทั่วไปอีก ทำให้ต้องมาขอรับอุปสมบทจากคณะสมณทูตสยาม แต่พอกลับไปอยู่วัดเดิมก็ไม่สามารถประพฤติตามกฎวินัยของพระภิกษุได้ และหัน

¹¹ พระโศภณคณาภรณ์ (ระแบบ วิฑูรยาโน). (2530). *เล่มเดิม*. หน้า 33.

ไปประพาศเช่นเดิม โดยที่บางรูปเป็นหมอดู บางรูปไปทำไร่นาทำสวน บางรูปเป็นหมอเสน่ห์ ฯลฯ ดังนั้นเมื่อมีพระภิกษุประเภทดังกล่าวเกิดขึ้น ทำให้พระเจ้ากัทธิศรัราชสิงห์ทรงนิมนต์พระภิกษุทั้งหมดมาประชุม ณ วัดพระธาตุเขี้ยวแก้ว เพื่อปรึกษาหารือในการร่างกฎหมายคณะสงฆ์ออกมาใช้บังคับพระภิกษุสามเณรทั่วไป กฎหมายฉบับนี้เรียกว่า กฎหมายคณะสงฆ์ฉบับกัทธิศรัราชสิงห์ ฉบับที่ 1 มีทั้งหมด 120 ข้อ โดยกล่าวถึงเรื่องการสืบต่ออายุพุทธศาสนาในศรีลังกา การอุปสมบทและข้อห้ามพระภิกษุปฏิบัติ ฯลฯ

หลังจากพระเจ้ากัทธิศรัราชสิงห์สวรรคตศรีลังกามีกษัตริย์ครองราชย์ต่อมาอีกสองพระองค์ แต่ก็ทรงอ่อนแอ ทำให้เกิดการแย่งชิงราชสมบัติ ระหว่างพวกราชวงศ์และพวกขุนนางซึ่งขณะนั้นเป็นเวลาเดียวกับที่เกิดสงครามระหว่างฮอลันดาและอังกฤษ อังกฤษประชิดชัยชนะในสงคราม ทำให้อังกฤษได้มีโอกาสเข้ามาครอบครองศรีลังกา โดยมีพวกขุนนางที่ฝักใฝ่กับอังกฤษเสนอให้ถอดกษัตริย์ของตนออกเสีย ดูเหมือนว่าขุนนางศรีลังกาเป็นผู้ชักนำศึกเข้าบ้านและขายเอกราชของตนเองเนื่องจากความเกลียดชังในกษัตริย์ของตน อย่างไรก็ตามการปกครองของอังกฤษดีกว่าชาติอื่น เพราะอังกฤษไม่ได้ยุ่งเกี่ยวในด้านเสรีภาพทางศาสนา ด้วยเหตุนี้ชาวพุทธจึงถือโอกาสรณรงค์ต่อสู้กับศาสนาคริสต์อย่างเปิดเผย โดยพระคุณานันทะเถระได้ทำพวกบาทหลวงได้วาที เป็นเวลาถึง 3 วัน และสามารถหักล้างวาทะของพวกคริสต์ได้ ทำให้ชาวพุทธเริ่มมีกำลังใจในการต่อสู้มากขึ้น

นอกจากนี้ชาวต่างประเทศบางคนที่ทราบข่าวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ศรีลังกา จากการได้วาทีครั้งยิ่งใหญ่ ได้เดินทางมายังศรีลังกาและร่วมมือกับชาวศรีลังกา เพื่อการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา เช่น พันเอกเฮนรี สตีล โอลคอตต์ ชาวอเมริกันได้เดินทางมาพร้อมกับมาตาม เอช. พี บลาวด์สกี ชาวรัสเซีย เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2463 และปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ โดยได้เริ่มงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการก่อตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สถาปนาธงฉัพพรรณรังสี ซึ่งปัจจุบันใช้ประดับในงานสำคัญทางพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับธงชาติ รวมทั้งได้เรียกร้องให้อังกฤษยกเลิกกฎหมายที่ไม่เหมาะสมสำหรับชาวพุทธที่พวกโปรตุเกสและฮอลันดาได้สร้างไว้ นางแมรี มูซอสสิกกินส์ เป็นอีกผู้หนึ่งที่เดินทางมาศรีลังกาเพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนา โดยได้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยสตรีชาวพุทธ ชื่อว่า มหาวิทยาลัยมูซอส เป็นต้น รวมทั้งคณะสงฆ์ศรีลังกายังได้ก่อตั้งวิทยาลัยการศึกษาพระสงฆ์ชั้นสูงขึ้น 2 แห่ง คือ วิทยาลัยลังการะและวิทโยทยปริเวณ ซึ่งทั้งสองแห่งนี้ได้เป็นแหล่งผลิตพระธรรมทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลังจากนั้นยังได้มีการก่อตั้งสมาคมเพื่อฟื้นฟูชาตินิยมของศรีลังกาพร้อมกับฟื้นฟูพระพุทธศาสนาด้วย โดยเฉพาะสมาคมยุวพุทธิกะแห่งสากลสิงหลเป็นสมาคมที่มีอิทธิพลที่สุด สมาคมนี้ได้จัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นหลายพันแห่ง และเมื่อศรีลังกาได้รับเอกราช สมาคมจึงได้ริเริ่มก่อตั้งองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์แห่งโลกขึ้น ซึ่งได้มีการประชุมกันเป็นครั้งแรกที่กรุงโคลัมโบ

นิกายของคณะสงฆ์ในศรีลังกา

ปัจจุบันคณะสงฆ์ในศรีลังกา แบ่งออกเป็น 3 นิกายใหญ่ๆ คือ สยามนิกาย อมรปุรณิกาย และ รามัญนิกาย

สยามนิกาย ได้กำเนิดไปจากประเทศไทย มีลักษณะการแต่งกายแตกต่างจากสองนิกายหลัง เนื่องจากพระสงฆ์สยามนิกายนิยมโกนขนคิ้วหมด การห่มจีวรเวลาออกจากวัด บางวัดก็ห่มคลุม บางวัดก็ห่มลดไหล่หรือที่เรียกว่า “พาดหางควาย” นอกจากนี้พระสงฆ์สยามนิกายทุกองค์จะใช้ร่มผ้าสีดำคันยาว ที่ถือมีลักษณะงอโค้ง ซึ่งเป็นบริหารประจำไม่ว่าฝนจะตกหรือไม่ก็ตาม เมื่อจะออกจากวัดไปไหน ต้องถือติดตัวไปด้วยทุกครั้งเหมือนเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ

ส่วนอมรปุรณิกายนั้น ไม่นิยมโกนคิ้วเหมือนพระสงฆ์สยามนิกาย และเมื่อจะออกนอกวัดก็จะห่มคลุมทั้ง 2 ป่า เช่นเดียวกับรามัญนิกาย และจะถือร่มใบตาลที่มีรูปยาวๆ ไม่ใหญ่นัก ไม่มีก้านเหล็ก แต่มีที่กางและหุบได้ โดยอาศัยก้านตาล ใช้ได้เฉพาะกันแดดเท่านั้น อย่างไรก็ตามการห่มผ้าของพระทั้ง 3 นิกายนี้จะเหมือนกัน คือ ตอนล่างจะต้องห่มให้ชายจีวรเลื้อยลงมาถึงข้อเท้า นอกจากนั้นเวลามีกิจนิมนต์ไปบ้านใคร ทุกนิกายจะต้องมีพัดใบตาลเล็กๆ ติดมือไปด้วยทุกองค์ รวมทั้งร่มที่จะต้องถือไป ไม่นิยมถือยามเหมือนพระไทยและพระพม่า

ในเรื่องการปฏิบัติตนของทั้ง 3 นิกาย นี้ พระสงฆ์สยามนิกายและอมรปุรณิกาย จะคล้ายกันมาก ส่วนพระรามัญนิกาย จะต่างออกไปโดยที่ท่านจะไม่จับเงิน ดังนั้นเมื่อเวลาไปไหนมักจะต้องมีเด็กติดตามไปด้วย เพื่อให้เด็กช่วยในการหยิบเงินจ่ายค่ารถ เห็นได้ว่าการปฏิบัติตนของรามัญนิกายนั้นจะเคร่งครัดกว่านิกายอื่นๆ

อย่างไรก็ตามพระสงฆ์ทั้ง 3 นิกายนี้ ไม่นิยมลาสิกขา เนื่องจากประชาชนมักจะดูหมิ่นดูแคลน และไม่นับถือผู้ที่สึกออกมาจากพระ โดยถือว่าไม่ใช่คนดี ซึ่งในภาษาสิงหลจะเรียกว่า หิระลุ คือ ผู้ทิ้งผ้าจีวร และคนศรีลังกาหมายถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องร้าน ไม่น่าปรารถนาในสังคม

ในเรื่องการแสดงความเคารพระหว่างพระในนิกายทั้ง 3 ไม่แตกต่างกัน เพราะผู้ที่อาวุโสเล็กน้อยกว่าต้องเคารพผู้ที่มีอาวุโสมากกว่า สำหรับความเป็นอยู่ เช่น การฉัน ก็เช่นเดียวกัน ทั้ง 3 นิกายสามารถฉันร่วมอาสนะเดียวกันได้ ยกเว้นในเรื่องทำอุโบสถสังฆกรรม จะไม่ทำร่วมกัน เพราะพระสงฆ์สยามนิกายคิดว่าตนเองมาจากวรรณะสูง จึงมองอีกสองนิกายว่ามาจากวรรณะต่ำกว่า นอกจากนั้นพระทั้ง 3 นิกาย ไม่นิยมการสูบบุหรี่ เพราะประชาชนจะไม่เลื่อมใสพระที่สูบบุหรี่ ในเรื่องการปลงผมก็เช่นเดียวกัน พระทั้ง 3 นิกาย ปลงผมตามความพอใจ เพราะไม่มีวันโกนโดยเฉพาะเหมือนในประเทศไทย

ระบบการปกครองของพระสงฆ์ศรีลังกาทั้ง 3 นิกาย พระสงฆ์ทั้ง 3 นิกาย มีระบบการปกครองไม่ขึ้นแก่กัน แต่ละนิกายมีวิธีการของตนและมีอำนาจเฉพาะในนิกายของตน

สยามนิกาย นิกายนี้เป็นนิกายที่ใหญ่ที่สุด เพราะมีจำนวนพระสงฆ์มากที่สุด ศูนย์กลางใหญ่ของนิกายนี้อยู่ที่วัดมัลวัตตะ (วัดบุปผาราม) ซึ่งตั้งอยู่ที่เมืองแคนดี้ มีพระมหานายก 1 องค์ เป็นผู้ มีอำนาจสูงสุดเหมือนกับตำแหน่งสังฆราชของนิกาย มีพระอนุนายก 2 องค์ เป็นผู้ช่วยและมีอำนาจรองลงมา นิกายนี้มีสังฆสภาของตน ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก 20 รูป และมีเลขาธิการสังฆสภา 1 องค์ (ตำแหน่งทั้ง 3 นี้เลือกจากสมาชิกสังฆสภา และผู้สำเร็จราชการแทนกษัตริย์อังกฤษ เป็นผู้แต่งตั้งมหานายก และอนุนายก ส่วนเลขาธิการสังฆสภานั้น พระมหานายก เป็นผู้แต่งตั้ง) นอกจากนี้พระมหานายกยังมีอำนาจในการแต่งตั้งพระอธิกรณนายกในจังหวัดต่างๆ ได้จังหวัดละ 1 องค์ สำหรับทำหน้าที่ดำเนินคดีรับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในจังหวัดนั้นๆ ในการประชุมสังฆสภานั้น ไม่ได้มีการกำหนดเวลาไว้แน่นอน แต่ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์และความจำเป็น ซึ่งพระมหานายกจะเป็นผู้เรียกประชุม

นอกจากสำนักมัลวัตตะ (วัดบุปผาราม) แล้ว สยามนิกายยังมีสาขาย่อยอีก 6 สาขา สาขาทั้งหมดนี้ไม่ขึ้นแก่กัน และไม่มีอำนาจบังคับบัญชากัน แต่ละสาขาก็จะมีสภาของตนเอง โดยมีพระมหานายก 1 องค์ พระอนุนายก 1 องค์ และพระเลขาธิการ 1 องค์ แต่ในการทำสังฆกรรมทุกสาขาเหมือนกันหมด

อมรปุรณิกาย พระสงฆ์อมรปุรณิกาย มีสาขาย่อยแยกออกไปถึง 20 สาขา แต่สาขาที่ใหญ่ที่สุด เรียกว่า อมรปุรณิสัทธรรมมหานิกาย นิกายสาขาทั้ง 20 นี้ แต่ละสาขาจะมีอำนาจในการบริหารของตนไม่ขึ้นแก่กัน และก็มีสังฆสภาของตนเอง มีมหานายก 1 องค์ พระอนุนายก 1 องค์ และพระเลขาธิการสภา 1 องค์ รวมทั้งพระอธิกรณนายก 1 องค์ โดยมีพระนายกองค์หนึ่งประจำแต่ละจังหวัด แต่การแบ่งจังหวัดในการปกครองของแต่ละสาขาไม่เหมือนกัน บางสาขาเห็นสมควรว่ามีเพียง 10 จังหวัด แต่บางสาขาอาจจะเห็นว่ามากไปหรือน้อยไป แล้วแต่สมควร โดยที่พระมหานายกมีอำนาจแต่งตั้งพระนายกประจำจังหวัดทั้งหมดอย่างน้อย 8 - 10 องค์

รามัญนิกาย นิกายนี้เป็นนิกายเล็กที่สุดในศรีลังกา ดังนั้นจึงไม่มีสาขาในการปกครองเหมือนนิกายอื่น นิกายนี้มีชื่อเต็มว่า "ศรีลังการามัญนิกาย" มีพระมหานายกเพียง 1 องค์เท่านั้น และมีอำนาจสูงสุดในการบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรของรามัญนิกาย มีพระอนุนายก รองลงมาอีก 4 องค์ มีพระอธิกรณนายก 1 องค์ ไม่มีพระนายกประจำจังหวัด มีสภา 2 สภา คือ การกสภา และสังฆสภา

นิกายสยามวงศ์ มีความสำคัญมากเป็นอันดับหนึ่ง เพราะเป็นนิกายที่มีพระจำนวนมากที่สุด และเป็นผู้ยึดครองกรรมสิทธิ์ ในการดูแลพระเจี๊วแก้วซึ่งเป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ประจำคู่มือง ผู้

เป็นสังฆนายกแห่งวัดมัลลวัดตุและวัดอัสนีศรี จะต้องผลิตเปลี่ยนหน้าที่คอยดูแลพระธาตุเขี้ยวแก้วรูป
ละปี

บทบาทของพระสงฆ์ในศรีลังกา

พระสงฆ์ในศรีลังกาเป็นผู้คุ้มครองพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์ได้แสดง
บทบาทที่สำคัญยิ่งทั้งทางการเมือง ทางสังคม รวมทั้งด้านวรรณกรรมและศิลปกรรม

บทบาททางการเมือง

การที่พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ทำให้พระภิกษุมีความ
ผูกพันกับประชาชนและชนชั้นปกครองอย่างใกล้ชิด ดังเห็นได้จากในอดีตว่าพระภิกษุได้เข้ามา
บทบาททางการเมือง เช่น การไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างผู้นำทางการเมือง โดยพระโคตมกัตติสสะ
เถระ สามารถยุติสงครามกลางเมืองระหว่างพระเจ้าวิภูฏคามนีอภัยกับแม่ทัพของพระองค์ การเป็นที่
ปรึกษาของกษัตริย์ เนื่องจากต้องอบรมสั่งสอนบรรดาเจ้าชายต่างๆ ซึ่งเมื่อขึ้นมาเป็นกษัตริย์ บรรดา
ภิกษุเหล่านี้ได้กลายเป็นพระราชครู ถวายคำแนะนำแก่กษัตริย์ และการเลือกตั้งพระมหากษัตริย์ เป็น
ต้น ปัจจุบันพระสงฆ์ในศรีลังกามีอิทธิพลทางการเมืองเป็นอย่างมาก นอกจากเป็นที่ปรึกษาของ
รัฐบาลแล้ว พระสงฆ์ยังมีสิทธิ์ในทางการเมืองเช่นเดียวกับฆราวาส ท่านมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็น
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองได้เท่ากับฆราวาส ท่านสามารถมีพรรคการเมือง
ของท่านได้เช่นเดียวกัน สามารถสนับสนุนหรือคัดค้านใครก็ได้ รวมทั้งมีสิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์หรือ
คัดค้านรัฐบาลได้เช่นเดียวกัน และยังสามารถชักชวนประชาชนให้เลือกหรือไม่เลือกผู้แทนคนใดก็ได้
เพราะท่านมีอิทธิพลเหนือประชาชนในด้านจิตใจ ทั้งยังมีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรอีก
ด้วย

บทบาททางศาสนา

พระภิกษุสงฆ์ศรีลังกาได้ดำรงซึ่งพุทธธรรมต่อกันมาเป็นลำดับ ท่านจึงเป็นผู้นำของประชาชน
ในทางศีลธรรม ท่านได้สอนประชาชนให้เข้าใจหลักพุทธศาสนาเพื่อความกินดีอยู่ดีของสังคม รวมทั้ง
ท่านยังเป็นประธานศาสนาพิธีต่างๆ และแนะนำประชาชนในการบำเพ็ญกุศล นอกจากนั้นบทบาททาง
ศาสนาของท่านก็คือ การเผยแพร่พระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าในศรีลังกามีสมาคมเกี่ยวกับการ
เผยแพร่พระพุทธศาสนามากมาย จนเป็นที่ทราบกันดีว่า ศรีลังกาเป็นศูนย์กลางเผยแพร่พุทธศาสนาที่
ยิ่งใหญ่ แหล่งเผยแพร่พุทธศาสนาที่ก่อตั้งขึ้นในต่างประเทศเป็นแห่งแรกคือ ประเทศอินเดีย โดย
ท่านอนาคารกัธรรมาปาล ได้ก่อตั้งสมาคมมหาโพธิ์ ขึ้นใน พ.ศ. 2434 ปัจจุบันสมาคมนี้มีมากกว่า 25
แห่งในอินเดีย ใน พ.ศ. 2499ท่านนารทะมหาเถระ ได้ไปก่อตั้งแหล่งเผยแพร่พุทธศาสนาขึ้นใน
ยุโรปและสหรัฐอเมริกา โดยตั้งพุทธวิหารในลอนดอน เรียกว่า London Buddhist Vihara ใน พ.ศ. 2500
พระสงฆ์ศรีลังกาได้เดินทางไปเยอรมนี เพื่อเผยแพร่พุทธศาสนาภายใต้การอุปถัมภ์ของเยอรมัน

ธรรมทูต นอกจากการเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่างๆ แล้ว พระสงฆ์ศรีลังกายังมีความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศ จึงเป็นสิ่งที่ช่วยในการเผยแผ่พุทธศาสนาเป็นอย่างดี จนทำให้ชาวโลกเข้าใจและรู้จักประเทศศรีลังกาในฐานะเป็นแหล่งพระพุทธศาสนาที่ใหญ่ที่สุดในโลก

บทบาททางด้านสังคม

พระสงฆ์ชาวศรีลังกาเป็นที่พึ่งของสังคมเป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่าในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าอนาถานั้นแต่ละแห่งจะมีพระสงฆ์อยู่หนึ่งหรือสององค์ทุกๆ แห่ง ทำหน้าที่คอยให้โอวาทและอบรมสั่งสอนเด็กให้มีความประพฤติดี สำหรับสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าหญิงจะมีแม่ชี ซึ่งชาวศรีลังกาเรียกว่า “ทศศีล” เป็นผู้ดูแล ในยามที่เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ พระสงฆ์จะช่วยเหลือ ประชาชนโดยการชักชวนให้ประชาชนบริจาคและนำออกไปแจกจ่ายให้แก่ผู้ประสบภัยอย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นการสังคมสงเคราะห์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีสมาคมที่พระเถระผู้ใหญ่เป็นนายกสมาคม และมีฆราวาสเป็นสมาชิก เช่น สภาสังฆราชสังฆสมาคม มีจุดประสงค์เพื่อคุ้มครองชาติ ภาษาและชนชาวสิงหล เพื่อธำรงไว้ซึ่งอารยธรรมของชาวสิงหล

การที่คณะสงฆ์ศรีลังกาไม่จำกัดสิทธิของพระสงฆ์ในด้านการศึกษา ทำให้พระสงฆ์มีโอกาสเข้าศึกษาในสถาบันทางโลกทุกๆ สถาบัน จึงส่งผลให้พระสงฆ์มีความรู้และความสามารถเท่าเทียมกับฆราวาสในวิชาการทางโลก ซึ่งมีส่วนช่วยให้พระสงฆ์มีความสามารถในการถ่ายทอดธรรมะได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่พระสงฆ์มีการศึกษาสูงทำให้ท่านได้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาด้วย โดยเป็นผู้จัดการโรงเรียนจำนวนมาก เป็นอาจารย์สอนตามโรงเรียนต่างๆ และท่านมีสิทธิได้รับเงินเดือนตามวุฒิของท่าน เช่นเดียวกับฆราวาส นอกจากนี้ท่านเป็นครูในโรงเรียนแล้ว ท่านยังทำหน้าที่เป็นครูพิเศษ กวดวิชาเฉพาะให้นักเรียนที่ยังอ่อน กล่าวได้ว่าพระสงฆ์ในศรีลังกา มีส่วนช่วยอุปการะด้านการศึกษาทั้งทางศาสนาและทางโลกเป็นอย่างมาก

บทบาททางด้านวรรณกรรมและศิลปกรรม

พระภิกษุก็มีบทบาทสำคัญในด้านวรรณกรรมเช่นเดียวกันและได้ผลิตผลงานขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะคัมภีร์มหาวงศ์และคัมภีร์ทีปวงศ์ ซึ่งถือว่าเป็นพงศาวดารทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของศรีลังกา ส่วนทางด้านศิลปกรรมนั้นตามคติของพุทธศาสนิกชนชาวสิงหลถือว่าการก่อสร้างวัตถุสถานทางศาสนาเป็นสิ่งทำให้ผู้สร้างได้บุญมาก ทำให้ภิกษุได้มีส่วนร่วมร่วมกับฆราวาสในการก่อสร้าง ดังปรากฏในคัมภีร์มหาวงศ์ที่กล่าวถึงพระอรหันต์ 8 รูป เป็นผู้วางแผนผังโลหะปราสาท 9 ชั้น ควบคุมการก่อสร้างหอบรรจุมะณีรัตนโกสินทร์ที่รัตนเวลี นอกจากนี้พระภิกษุยังมีฝีมือในการประดับตกแต่งวิหารด้วยภาพชาดกต่างๆ และภาพพุทธประวัติ เพื่อให้ผู้คนที่ทั้งหลายเกิดศรัทธาเพราะภาพเหล่านั้นเป็นการสอนธรรมะให้แก่ประชาชนทางอ้อม

กล่าวได้ว่า บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ศรีลังกาที่มีต่อสังคม ทำให้ท่านมีความใกล้ชิดสนิทสนมและมีอิทธิพลต่อประชาชนเป็นอย่างมาก เป็นเหตุให้ผู้ปกครองในอดีต คือ กษัตริย์ต้องระมัดระวังไม่ทำการใดๆ ที่สร้างความกระทบกระเทือนต่อพระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ เพราะอาจจะส่งผลกระทบต่อการบริหารบ้านเมืองของพระองค์ได้และอาจจะรวมถึงผู้ปกครองในปัจจุบันและอนาคตด้วย

เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2510). *พระพุทธศาสนาในลังกา*. กรุงเทพฯ : เลียงเชียงจงเจริญ.
- ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร. (2508). *พระพุทธศาสนาในศรีลังกา*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระ กรมพระยา. (2531). *เรื่องประดิษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาทวีป*.
กรุงเทพฯ : มหามงกุฎราชวิทยาลัย.
- ทรงวิทย์ แก้วศรี. (2538, พฤษภาคม – มิถุนายน). *พระพุทธศาสนาและพุทธสถานในศรีลังกา*
นิตยสารศิลปากร. 34(3) : หน้า 10.
- ปิยนัด นิโครธา บุนนาค. (2534). *ประวัติศาสตร์และอารยธรรมของศรีลังกาสยามโบราณถึงก่อน*
สมัยอาณาจักรคมและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างศรีลังกากับไทย. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระทิววรรณ. (2507). *ไปสืบศาสนาในลังกาและอินโดนีเซีย*. กรุงเทพฯ : เลียงเชียงจงเจริญ.
- ระบบ ฐิตญาโน, พระโสภณคณาภรณ์. (2530). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม 6 :*
พระพุทธศาสนาในลังกา พม่าและมอญ. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- วัชระ คงอดิศักดิ์, พันเอกพิเศษ. (2537, พฤษภาคม - มิถุนายน). *พุทธศาสนากับชาวศรีลังกา*.
วารสาร พ.ร.ล. 27(189) :
- สมเสียม แสนขัติ, พระมหา. (2535). *สยามวงศ์ในลังกา : ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจากกรุงศรี*
อยุธยาสู่ลังกาทวีป. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มติชน.
- เสถียร โพนินันทะ. (2537). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ ภาค 2*. กรุงเทพฯ :
มหามงกุฎราชวิทยาลัย.
- อำพล อรุณนภาพร. (2539, กุมภาพันธ์). *ย้อนรอยอารยธรรมย่าแดนพุทธศาสนา. สยามอารยะ*.
3(36) :
- _____. (2539, กุมภาพันธ์). *ย้อนรอยอารยธรรมย่าแดนพุทธศาสนา. สยามอารยะ*.
3(37) :